

Bölüm 15

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE ÖRGÜT KÜLTÜRÜNDE SIKILIK-ESNEKLİK BOYUTU¹

Ferda ÜSTÜN²
Kemal Can KILIÇ³

GİRİŞ

Bir toplumun üyelerince paylaşılan ve sorgulanmadan kabul edilen, bütüncül normlar, değerler ve inançlar bütünü olarak tanımlanabilen örgüt kültürü kavramı soyut ve muğlak yapısı itibari ile halen önemini korumaktadır. Sosyalizasyon sonucunda oluşan örgüt kültürü toplumsal kültürün bir alt boyutu olarak belirli amaçları gerçekleştirmek için kurulan örgütlerde de varlığını hissettirmektedir. Öyle ki birçok örgütsel süreç ve sonuç üzerinde etkileri tespit edilen kavramın halen aydınlatılmayı bekleyen yönleri bulunmaktadır.

Sıklık-esneklik kavramı bir sosyal psikoloji teorisi olan planlanmış davranış teorisine dayandırılabilir (Özener, 2011). Fishbein ve Ajzen (1975) tarafından ortaya atılan bu teoriye göre toplumsal davranışlar belirli faktörlerin kontrolü altındadır. Bu anlamda toplumsal davranışlar belirli sebeplerden kaynaklanır ve planlanmış olarak ortaya çıkar. Teorinin öznel norm (algılanan sosyal baskı) boyutu bireyin herhangi bir davranışı gerçekleştirme ya da gerçekleştirme hususunda algıladığı sosyal baskı ya da kolaylığı ifade etmektedir (Ajzen, 2006). Sıklık-esneklik kültür boyutu da örgütlerde varlığını bu çerçevede sürdürmektedir. Çalışan davranışlarının çalışma arkadaşları ve yöneticilerden oluşan sosyal çevrenin kontrolünde olduğu; dışlanma, yargılanma ve baskı gibi unsurların davranışlara yön verdiği, norm ve normlara ilişkin yaptırımların önem arz ettiği örgütlerin sıklık örgüt boyutunda yer aldığı söylenebilir. Buna karşın esneklik kültür boyutunda bireyin karar ve eylemlerinde önem arz eden unsur referans durumundaki

¹ Bu çalışma “Üstün, F. (2015). Örgütlerde sıklık-esneklik boyutunun örgütsel güven, kurumsal girişimcilik ve firma performansına etkisi: Türkiye'nin öncü sanayi işletmeleri üzerine bir araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Adana.” doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ferdakervanci@gmail.com

³ Prof. Dr. Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, kemalcan2013@gmail.com

yöneticilerinin tepkilerine göre ayarlamasına neden olan kabaca mahalle baskısı olarak nitelendirilebilecek olan sıklık kültür boyutunun basit, rutin ve sıradan işlerin yaygın olduğu örgütlerde uygun şekilde kullanılabilmesi söylenebilir. Ancak pazar koşullarının her geçen gün değiştiği ve rekabetin acımasız bir hız kazandığı günümüz koşullarında farklı, özgün ve yenilikçi yaklaşımlara değer atfeden örgütlerin esneklik kültür boyutunda yer almaları önemli görülmektedir. Bahsi geçen bu küresel ekonomik konjonktürde örgütlerin çevrelerine karşı geliştirecekleri adaptasyon becerileri onlara varlıklarının sürdürülebilirliği konusunda yardımcı olacaktır. Bu anlamda örgüt içinde paylaşılan inanç, değer, tutum ve algıların bir bütünü olan örgüt kültürünün çalışanların özgür ve yenilikçi bakış açılarını davranışlarına yansıtılabileceği bir yapıda olması gerekmektedir.

Yine alan yazında çeşitli çalışmalar ile sıklık-esneklik kültür boyutunu yor- dayan değişkenlerin belirlenmesi ve sıklık-esneklik kültür boyutunun örgütsel uygulama, süreç ve çıktılar üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik çalışmaları görmek mümkündür. Ancak bu çalışmaları yabancı literatürün domine ettiği, ülkemizde konuya ilişkin halen büyük boşlukların var olduğu söylenebilir. Bu anlamda sıklık-esneklik kültür boyutunun ülkemiz yazınında da hak ettiği değeri görmesinin yanında uygun kültürel boyutların örgütlerin verimliliği ve başarısı üzerindeki etkisini belirleyen değişkinlerin doğru kullanılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, J. N. & Jelinek, M. (1986). Is “organization culture” culture bound?. *Human Resource Management*, 25(1), 73-90.
- Ajzen, I. (2006). Constructing a TpB Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations. Retrieved June 27, 2011 from the <http://www.people.umass.edu/ajzen/pdf/tpb.measurement.pdf>.
- Alvesson, M. & Billing, Y. D. (1997). *Understanding Gender and Organizations*. London: Sage.
- Alvesson, M. (1993). *Cultural Perspective on Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baytok, A. (2006). Hizmet işletmelerinde örgüt kültürünün oluşturulmasında liderin rolü. Doktora tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Boldt, E.D. (1978). Structural tightness and cross-cultural research. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 9: 151-165.
- Boldt, E.D., & Roberts, L.W. (1979). Structural tightness and social conformity: A Methodological note with theoretical implications. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 10: 221-230.
- Burrell, G. & Morgan, G. (1979). *Sociological paradigms and organizational analysis*. Porstmouth: Heinemann.
- Business Week, (1980). *Corporate culture: The hard and to change values that spell succes of failure*, October 27, 148-160.

- Caplow, T. (1975). Organizational size. *Administrative Science Quarterly*, 1: 484-515.
- Chan, D. K. S., Gelfand, M. J., Triandis, H. C., & Tzeng, O. (1996). Tightness-looseness revisited: Some preliminary analyses in Japan and United States. *International Journal of Psychology*, 13(1), 1-12.
- Cheung, S. O., Wong, S. P. & Wu, A. W. Y. (2011). Towards an organizational culture framework in construction. *International Journal of Project Management*, 29(1), 33-44.
- Choi, Y. S., Seo, M., Scott, D. & Martin, J. J. (2010). Validation of the organizational culture assessment instrument: an application of the Korean version. *Journal of Sport Management*, 24(2), 169-189.
- Clark B. R. (1972). The Organizational Saga in Higher Education. *Administrative Science Quarterly*, 17(2), 178-184. <http://links.jstor.org/sici?sici=0001-8392%28197206%2917%3A2%3C178%3ATOSIHE%3E2.0.CO%3B2-Y> Erişim Tarihi: 09.01.2015.
- Darius, K., Chan, S., Gelfand, M. J., Triandis, H. C. & Tzeng, O. (1996). Tightness-looseness revisited: Some preliminary analyses in japan and the United states. *International Journal of Psychology*, 31(1), 1-12.
- Deal, T. E., & Kennedy, A. A. (1982). *Corporate cultures: The rites and rituals of corporate life*. Reading, Mass.: Addison-Wesley Publishing Co.
- Denison, D. R. & Mishra, A. K. (1995). Toward a theory of organizational culture and effectiveness. *Organization Science*, 6(2), 204-223.
- Eren, E. (2000). *Stratejik yönetim ve işletme politikası*. (5. bs.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belid Attitude, Intention and Behavior: An Introduction The Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gelfand, M. J., Nishii, L. H. & Raver, J. L. (2006). On the nature and importance of cultural tightness and looseness. *Journal of Applied Psychology*, 91(6), 1225-1244.
- Gordon, G. G. & DiTomaso N. (1992). Predicting corporate performance from organizational culture. *Journal of Management Studies*, 29(6), 783-798.
- Hall, R. H. (1963). Bureaucracy and small organizations. *Sociology and Social Research*, 48: 38-46.
- Halloway, S.D. (1999). Divergent cultural models of child rearing and pedagogy in Japanese preschools. *New directions for child and adolescent development*, 83-Spring, 61-75.
- Handy, C. (1993). *Understanding organizations*, (4th Edit.), England: Penguin Books Ltd.
- Harrison, R. (1970). Nonverbal communication: Explorations into time, space, action, and object. In J. Campbell & H. Helper (Edit.) *Dimensions in communication* (pp. 110-146). Belmont, CA: Wadsworth.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*, Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Hofstede, G., Neuijen, B., Ohayv, D. D. & Sanders, G. (1990). Measuring organizational cultures: A qualitative and quantitative study across twenty cases. *Administrative Science Quarterly*, 35(2), 286-316.
- Hopwood, D. (1988). *Syria 1945-1986: Politics and society*. London: Unwin Hyman Ltd.
- House, R., Hanges, P., Javidan, M., Dorfman, P. & Gupta, V. (2004). *Culture, Leadership and organizations: The globe study of 62 societies*. Robert J. House, Paul J. Hanges, Mansour Javidan, Peter W. Dorfman, Assistant Professor of Management and International Business Vipin Gupta, Vipin Gupta (Edts.) London: Sage Publications, Inc.
- Kilmann, R. H., Saxton, M. J., & Serpa, R. (1986). Issues in understanding and changing culture, *California Management Review*, 28(2), 87-94.

- Kozlu, C. 1986. Kurumsal kültür. Amerika, Japonya ve Türkiye: Başarılı firma yönetimlerinde kurumsal kültürün rolü. İstanbul: Bilkom.
- Li, C., Fock, H. & Mattila, A. S. (2012). The role of cultural tightness-looseness in the ethics of service recovery. *Journal of Global Marketing*, 25(1), 3-16.
- Louis, M. R. (1983). Organizations as culture-bearing milieux. L. Pondy, P. Frost, G. Morgan, ve T. E. Dandridge (Eds.). *Organizational Symbolism*, Greenwich: JAI Press.
- Ouchi, W. (1981). *Theory Z: How American business can meet the Japanese challenge*. New York: Avion Books.
- Özener, E. (2011). Örgüt kültüründe yeni bir boyut olan sıklık-esneklik ile örgütsel yenilikçilik ilişkisi: Türk ve İtalyan mermer sektöründe karşılaştırmalı bir araştırma. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Pascale, R. T. & Athos, A. G. (1981). *The art of japanese management application for american executives*. New York: Simon & Schuster.
- Pearson, R.P. (1984). Behavior and morality. In L.E. Clark (Ed.), *Through Middle Eastern eyes* (pp. 42-49). New York: The Center for International Training and Education.
- Pelto, P. J. (1968). The differences between "Tight" and "Loose" societies. *Trans-action*, 5(5), 37-40.
- Peters, T. J. & Waterman R. H. (1982). *In search of excellence: Lessons from America's best-run companies*, New York: Harper & Row.
- Quinn, R. E. & Cameron K. (1983). Organizational life cycles and shifting criteria of effectiveness: Some preliminary evidence. *Management Science*, 29(1), 33-51.
- Quinn, R. E. & M. R. McGrath (1985). *Transformation of organizational cultures: A competing values perspective, in organizational culture*. Peter Frost et al., eds. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.
- Reilly, B. J. ve DiAngelo, J. A. (1990). Communication: A Cultural System of Meaning and Value. *Human Relations*, 43(2), 129-140.
- Robert, C. ve Wasti, A. S. (2002). Organizational individualism and collectivism: Theoretical development and an empirical test of measure. *Journal of Management*, 28(4), 544-566.
- Rousseau, D. M. (1990). Assessing organizational culture: The case for multiple methods. B. Schneider içinde, *Organizational Climate and Culture*. San Francisco: Jossey-Bass, (153-192).
- Sathe, V. (1983). Implications of corporate culture: A manager's guide to action. *Organizational Dynamics*, 12(2), 5-23.
- Schein, E. H. (1983) The role of the founder in creating organizational culture, *Organizational Dynamics*, <http://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/2039/SWP-1407-09320305.pdf?> (1-34). Erişim Tarihi: 30/06/2014.
- Schein, E. H. (1984). Coming to a new awareness of organizational culture. *Sloan Management Review*, 25(2), 3-16.
- Schein, E. H. (1992). *Organizational culture and leadership*. Sanfrancisco: Jossey-Bass
- Simpson, S. & Cacioppe R. (2001). Unwritten ground rules, transforming organizations culture to achieve key business objectives and outstanding customer service. *Leadership and Organization Deveolpment Journal*, 22(8), 394-401.
- Smircich, L. & Calas, M. B. (1987). Organizational culture: a critical assessment. Linda; Calás, Marta B. Jablin, Fredric M. (Ed); Putnam, Linda L. (Ed); Roberts, Karlene H. (Ed); Porter, Lyman W. (Edits), *Handbook of Organizational Communication*. Newbury Park: Sage.

- Smircich, L. & Calas, M. B. (1987). Organizational culture: a critical assessment. Linda; Calás, Marta B. Jablin, Fredric M. (Ed); Putnam, Linda L. (Ed); Roberts, Karlene H. (Ed); Porter, Lyman W. (Edits), *Handbook of Organizational Communication*. Newbury Park: Sage.
- Tayeb, M. (1988). *Organizations and national cultures: a comparative analysis*. London: Sage Publications.
- Terzi, A. R. (2004). Üniversite öğrencilerinin güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma algıları üzerine bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 65-76.
- Tierney, W. G. (1997). Organizational socialization in higher education. *Journal of Higher Education*, 68(1), 1-16.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychology Review*, 96(3), 506-520.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder: Westview Press.
- Trompenaars, J. C. (1994). *Riding the waves of culture*. Londra: Irwin Publications.
- Tsouderos, J. E. (1955). Organizational change in terms of a series of selected variables. *American Sociological Review*. 20: 206-210.
- Üçok, T. 1989. Organizasyon kültürünün oluşumu. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(1-2): 308-323.
- Üstün, F. (2015). Örgütlerde sıklık-esneklik boyutunun örgütsel güven, kurumsal girişimcilik ve firma performansına etkisi: Türkiye'nin öncü sanayi işletmeleri üzerine bir araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Adana.
- Üstün, F., & Kılıç, K. C. (2017). Sıklık-Esneklik Kültür Boyutunun Yönetimsel ve Yapısal Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Türkiye'nin Öncü Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(4), 963-979.
- Üstün, F., & Kılıç, K. C. (2017b). The effects of tightness-looseness in organizational culture on corporate entrepreneurship and firm performance: A regional study in Turkey. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3866-3878.
- Üstün, F & Katlav, E. Ö. (2019). Örgütlerde sıklık-esneklik kültür boyutunun örgütsel bağlılık üzerindeki etkisinde örgütsel güvenin aracılık rolü. *Verimlilik Dergisi*, (1), 113-138.
- Varol, M. 1989. Örgüt Kültürü ve örgüt İklimi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 44(1-2): 195-222.
- Wasti, S. A. & Fiş, A. M. (2010). Örgüt kültüründe sıklık-esneklik. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*. 10 (1-2), 11-33.
- Yılmaz, C., Alpkan, L. ve Ergun, E. (2005). Cultural determinants of customer and learning-oriented value systems and their joint effects on firm performance. *Journal of Business Research*, 58(10), 1340-1352.